

Sosio-økonomiske indikatorer for nyttevurdering i regulerte vassdrag

Nyttevurdering av interesser i vassdrag regulert for kraftproduksjon er relevant ved revisjon av vannkraftkonsesjoner, i forbindelse med opprusting og utvidelse av kraftverk og ved tiltaks-vurdering i vannforvaltningsplaner. Formålet med nyttevurderinger er å avveie samfunnsnytten av en regulering mot andre private og allmenne interesser knyttet til vassdraget for å sikre helhetlig forvaltning av vannressursene. Briefet søker å bidra til å finne gode indikatorer for ulike nyttehavere på lokalt, regionalt, og nasjonalt nivå som grunnlag for nyttevurdering i regulerte vassdrag. Indikatorene må sees på som en sjekkliste der et utvalg må velges for å beskrive nytten av goder.

Grupper som opplever nytte i det regulerte vassdraget

Nyttehavere er aktører som direkte eller indirekte opplever nytte i regulerte vassdrag. De kan deles inn i følgende fire grupper:

- (i) nyttehavere av selve vassdragsreguleringen
- (ii) andre kommersielle aktører med basis i vassdraget
- (iii) sosiokulturelle nyttehavere i/knyttet til vassdraget
- (iv) naturmiljøet som nyttehavere i /knyttet til vassdraget

Figur 1 definerer grupper av nyttehavere og viser hvordan disse kobles til de tre bærekraftdimensjonene. En verdidimensjon kan ha betydning for om økonomisk, kvantitativ eller også kvalitativ metode er best egnet til nyttevurdering (**Tabell II**).

Identifiserte verdielementer i rammeverket representerer verdsatte funksjoner i regulerte vassdrag (**Tabell I**) og viser informasjon om koblingen mellom nyttehavere, verdielementer og indikatorer (**Tabell II**). Rammeverket er basert på et prinsipp om at goder vurderes gjennom tilstedeværelsen og perspektivet til nyttehaverne.

Brief har blitt utviklet basert på en rekke innspill gjennom møter med representanter fra, kraftbransjen, stat, og lokalforvaltning, og interesseorganisasjoner.

Figur 1.

Nyttehavere er delt inn i grupper som har kobling til bærekraftdimensjonene. Merk at kategoriene ikke er strengt avgrenset siden noen nyttehavere kan kobles mot flere verdidimensjoner.

Verdielementer og nyttehavere i regulerte vassdrag

Verdielementene er valgt fordi de reflekterer forhold som det er viktig å prioritere og synliggjøre (OED, 2012, NVE 2010). Verdielementene representerer overordnede vurderinger som kan måles gjennom egnede indikatorer; hva som er egnede indikatorer bestemmes av situasjonen i vassdraget. Indikatorene er foreslått på grunnlag av diskusjoner i workshops, fokusgruppediskusjoner og intervjuer (Nesheim m.fl. 2018). Nyttehavere opplever godene verdielementene representerer, slike som for eksempel: kraftproduksjon, sysselsetting, inntekter, bidrag til god helse på ulike måter.

- *Nyttehavere av en regulering* – representerer regulanten, kommune, fylkeskommune og stat. Goder inkluderer kraftforsyningsikkerhet og flomdempning og i tillegg bidrar regulering til verdiskapning og ringvirkninger for sysselsetting. Ytterligere to funksjoner, balansekraft og klimagevinst er inkludert i rammeverket siden disse anses som viktige på nasjonalt nivå (OED, 2012).
- *Andre kommersielle aktører* i vassdraget bidrar til ringvirkninger for verdiskapning, sysselsetting, og sosial velferd. Eksempler er aktører som selger kurs eller opplevelser i vassdragslandskapet, grunneiere som selger fiskekort, og forretninger som selger utstyr til opplevelsen. Også aktører som benytter vassdragsressurser, slike som drikkevann, jordvanning, fiskeoppdrett, eller vassdragets funksjon som gjerde eller i forbindelse med transport er nyttehavere.
- *Sosiokulturelle nyttehavere i vassdraget* kan vurderes ved, bidraget til aktivt lokalmiljø, og ved ringvirkninger for god fysisk og mental helse. Videre har vassdragslandskapet verdi for ivaretagelse av identitet, kultur, kulturminner, som grunnlag for kunnskap og læring (NOU 2013). Fiske kan for eksempel bidra til et godt sosialt miljø, og til helse gjennom at folk er fysisk aktive. Lokalbefolkning og brukere av vassdraget er viktige nyttehavere.
- *Naturmiljøet som nyttehaver*, reflekterer perspektivet om at naturmiljøet har egenverdi, altså at vi gjenkjenner verdi uavhengig av menneskets tilstedeværelse eller oppmerksomhet mot bruksverdi. Herunder inkluderes også forventningen om at også fremtidige generasjoner skal ha tilgang til naturmiljø. Dette perspektivet kan synliggjøres gjennom å vurdere praksis i forbindelse med undertegnede konvensjoner, lover og regler, samt ivaretagelse av allmenne miljøinteresser og engasjement. Forvaltningen og friluftslivs-, og miljøorganisasjoner representerer naturmiljøet som nyttehaver.

Tabell I. Oversikten viser identifiserte verdielementer og koblingen til grupper av nyttehavere (se Tabell II).

Nyttehavere i regulerte vassdrag	Verdielementer					
Nyttehavere av en regulering	Kraftforsyningsikkerhet	Flomdempning	Verdiskapning	Sysselsetting	Balansekraft	Klimagevinst som følge av reguleringa
Andre kommersielle aktører er nyttehavere	Bedrifters verdiskapning	Bidrag økonomisk velferd	Sosioøkonomisk bruk vassdragsressurser	Sysselsetting	Sosio-kulturell velferd	
Sosiokulturelle nyttehavere	Aktivt lokalmiljø (levende bygd)	Ringvirkninger for god helse	Ivaretagelse av kultur og kulturminner	Grunnlag for kunnskap og læring		
Miljøet er Nyttehaver (naturens egenverdi)	Ivaretagelse av forpliktende internasjonale miljølover	Håndhevelse av miljølover og regler nasjonalt og lokalt	Ivaretagelse av allmenne miljøinteresser			

Situasjoner for nyttevurdering av goder i regulerte vassdrag

Benyttelse av indikatorrammeverket i **Tabell II** egner seg som et grunnlag og som et redskap for dialog med aktører i vassdraget herunder bl.a. regulant, kommunalforvaltning, andre økonomiske aktører, frivillige og naturmiljøorganisasjoner lokalt. Et formål er å identifisere hvilke indikatorer som er relevante og egnet i gitt situasjon for nyttevurdering av goder i regulerte vassdrag.

Nyttevurdering for revisjon av konsesjonsvilkår

Det er konsesjonsplikt for vassdragsregulering, og konsesjoner gis under visse vilkår. Slike vilkår kan revideres, og revisjonsadgang etter 30 år er lovfestet i vassdragsreguleringsloven § 8. En revisjon gir mulighet til å fastsette nye vilkår for å rette opp uventede skader og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av en regulering. Hovedformålet med en revisjon vil være å bedre miljøforhold i regulerte vassdrag og avveie dette mot formålet med konsesjonen, nemlig kraftproduksjon (OED 2012). Olje og Energidepartementet (OED) oppfordrer regulantene til å identifisere opprustnings og utrednings (OU) prosjekter ved en revisjon av konsesjonsvilkårene, slik at disse kan sees i sammenheng med revidering av en større konsesjon.

I perioden frem til 2022 er det mulighet for å fremsette krav om revisjon i 430 vassdragskonsesjoner. OED skriver i sin veileder at det skal foretas en avveining mellom fordeler som for eksempel bedret fiske eller positive landskapsvirkninger, og ulemper som tapt kraftproduksjon og svekket kraftbalanse ved nye og endrede vilkår (OED 2012).

I veilederen står det at aktuelle tiltak beror på en vurdering av:

1. Berørte områders verdi og potensial
2. Avbøtende tiltaks virkning på berørt verdi
3. Avbøtende tiltaks produksjonstap og kostnad.

Krav om revisjon kan fremmes og koordineres gjennom kommunene, men også bl.a. friluftsliv- og naturvernorganisasjoner og vannregionutvalg for det aktuelle området kan fremme krav til NVE.

Nyttevurdering i O/U prosjekter

Dersom et O/U-prosjekt i et allerede regulert vassdrag krever konsesjonsbehandling, gjelder NVEs veileder om vannkraftutbygging (Forskriftskrav etter PBL § 14-6; NVE, 2010). Konsekvenser av tiltaket skal utredes for en rekke fagtema, og for hvert fagtema er det undertema. Eksempelvis, for fagtemaet samfunnsforhold, skal det utredes konsekvenser for: næringsliv og sysselsetting, utvikling i folketall og bostadbygging, tjenestetilbud og kommunal økonomi, sosiale forhold, helsemessige forhold, friluftsliv, jakt og fiske og reiseliv.

Nyttevurdering for vannforskriften

EUs rammedirektiv for vann er gjennomført i norsk rett gjennom vannforskriften. Hovedformålet med forskriften er å beskytte og om nødvendig forbedre tilstanden i ferskvann, grunnvann og kystnære områder. Det skal utarbeides og vedtas regionale forvaltningsplaner og tiltaksprogram med sikte på å oppfylle miljømål, og nødvendig kunnskapsgrunnlag må fremskaffes. Arbeidet med utarbeidelse av forvaltningsplaner i regulerte vassdrag vil tematisk omhandle mange av de samme elementene som i en revisjon (Ruud og Aas, 2017; NVE, 2013; OED, 2012).

Tabell II A. Rammeverket består av indikatorer som vil gi informasjon om bidraget til verdielementer med viktig samfunnsfunksjon. Tabell A viser eksempler på indikatorer for nyttehavere av en regulering vurdert i forhold til nytte på kommunalt, regionalt og statlig nivå.

A. Verdielementer: nyttehavere av vassdragsreguleringen	Indikatorer: nyttevurdering nåtid, potensiale for nytte	Egnethet, relevans (1- lav, 2- middels; 3- høy)			Egenskaper			Kommentarer
		Lokalt nivå	Regionalt nivå	Nasjonalt nivå	Mulige metoder Økon., Kvan., Kval.	Etterprøvnbarhet (stor, middels, liten)	Usikkerhet (stor, middels, liten)	
Kraft forsyningsikkerhet	Forekomst og risiko for forbruksstilpasning for industrien («rasjonering»)	-	2	2	Kvalitativvurdering energimyndigheter	Middels etterprøvnbarhet	Stor usikkerhet	
	Risiko for høy prisforskjell mellom prisområder	1	3	2	Kvantitativ, økonomisk	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	Prisforskjell indikerer underproduksjon (lik pris -balanse i forbruk og produksjon)
	Økt pris volatilitet døgn, uker, sesong	-	3	3	Økonomisk, kvantitativ	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	
	Risiko for at strømmen er utenfor kvalitetsstandard /risiko for frekvensfall	2	2	1	Kvantitativ, kvalitativ vurdering	Middels etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	Indikerer underproduksjon
	Risiko for underdekning til separat driftsområde	3	3	2	Kvantitativ og kvalitativ vurdering energimyndigheter	Middels etterprøvnbarhet	Stor – middels usikkerhet	Enkelte områder er separate driftsområder
	Risiko for KILE (ordningen innebærer at selskaper må bære en del av kundenes kostnader v strømbrydd)	-	2	3	Kvalitativ & økonomisk	Middels etterprøvnbarhet	Stor – middels usikkerhet	Indikerer underproduksjon
	Andelen kilowatt timer produsert strøm pr år i regionen fra regulert strekning	3	3	3	Kvantitativ	Stor etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	Gjennomsnitt over 5 år (eks, tidengde)
Flomdempning	Estimerte avvergede skadekostnader Potensiale: Estimerte avvergede skadekostnader - fremtidig klima	3	3	2	Økonomisk	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet Middels usikkerhet	Økonomisk kostnad
	Antall ganger regulert aktivt for å unngå skadeflom	3	3	2	Kvantitativ	Middels etterprøvnbarhet	Usikker usikkerhet	
	Antall møter / året mellom kommune / forvaltning med regulant for å sikre beredskap og vurdert opplevelse av trygghet, redusert risiko	3	2	1	Kvantitativ & kvalitative vurdering av bidrag redusert risiko	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	Kvalitativ vurdering av møter av både regulant og kommune
	Kommunens og NVEs vurdering av bidraget til flomdempning Potensiale: NVEs vurdering mht fremtidige klimaprogner	3	2	2	Hydrologisk modell, kvantitativ og kvalitativ metode	Middels etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	

4

Ringvirkning verdiskapning	Andelen kraftskatteinntekter i forhold til bidraget fra andre bedrifter i kommunen	3	2	-	Analyse av kommunens skatteinntekter	Stor etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	
	Reguleringens bidrag til andelen frie inntekter (kommunens frie midler)	3	1	-	Kvantitativ	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	
	Skatteinntekter: kommune, region, stat <u>Potensialet</u> for skatteinntekter	3	2	2	Kvantitativ Kvantitativ økonomisk	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet Stor usikkerhet	
	Eierinntekter til kommune, stat <u>Potensialet</u> for eierinntekter	2	2	2	Kvantitativ Kvantitativ økonomisk	Stor etterprøvnbarhet	Stor usikkerhet	
	Antall større industriavtaler <u>Potensialet</u> for industriavtaler	2	3	2	Kvantitativ Kvantitativ kvalitativ	Stor etterprøvnbarhet Middels liten	Liten usikkerhet Stor usikkerhet	Gunstige strømpriser fremmer industriavtaler
Ringvirkning sysselsetting	Andel sysselsatte i kraftselskapet relativt til andre private selskaper i kommunen /regionen	3	2	-	kvantitativ analyse	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	
	Andel kompetansekrevende sysselsetting i forhold til annen kompetansekrevende sysselsetting i kommunen / fylkeskommunen	3	2	-	Kvalitativ vurdering	Middels etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	
		3	1	-	Kvantitativ vurdering	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	
	Endringer i forventet sysselsetting i kommunen	2	1	-	Kvantitativ	Middels etterprøvnbarhet	Middels til stor usikkerhet	
Endringer i forventet kompetansekrevende sysselsetting	2	1	-	Kvantitativ	Middels etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet		
Balansekraft; mulighet til fleksibel regulering	Prisforskjell balansemarked og spotmarked	1	3	3	Kvantitativ	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	Prisforskjell indikerer villighet til å betale mer
	Evne til å bidra med balansekraft -reguleringsgrad og magasin størrelse	-	3	3	Kvantitativ	Liten etterprøvnbarhet	Usikker usikkerhet	Reguleringsgrad sammenlign. regionen
	Antall ganger norsk balansekraft blir nevnt i media	1	2	2	Kvantitativ	Middels etterprøvnbarhet	Usikker usikkerhet	
Klimagevinst som følge av reguleringen	Gevinst av elektrisitetsproduksjon målt unngått utslipp CO2-ekv. per kWh	-	2	3	Økonomisk	Middels – stor etterprøvnbarhet	Stor usikkerhet	
	Antall ganger klimagevinst blir nevnt i aviser, etc i forbindelse med vannkraft.	1	2	2	Kvantitativ	Stor etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	Politisk vurdering
	Antall ganger klimagevinst blir nevnt i forb. med vannkraft av politikere.	1	3	3	Kvantitativ og kvalitativ	Stor etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	Politisk vurdering

Tabell II B. Andre økonomiske aktører som har nytte, eller som kan oppnå nytte med utgangspunkt i vassdraget; dette omfatter næringslivsbedrifter, kommunen og grunneiere.

B. Verdielementer: andre økonomiske aktører tilknyttet vassdraget	Indikatorer: nyttevurdering nåtid, potensiale for nytte	Egnethet, relevans (1- lav, 2- middels; 3- høy)			Egenskaper			Kommentarer
		Lokalt nivå	Regionalt nivå	Nasjonalt nivå	Mulige metoder Økon., Kvan., Kval.	Etterprøvrbarhet (Stor, middels, liten)	Usikkerhet (stor, middels, liten)	
Vassdragets bidrag til bedrifters og grunneieres verdiskapning	Skatteinntekter fra kommersielle aktører som tilbyr aktiviteter basert i vassdraget (fisk, elvesport, andre opplevelser)	3	-	1	Kvantitativ metode	Stor etterprøvrbarhet	Liten usikkerhet	Sammenlign m. skatteinntekter fra andre kommersielle aktører
	Reiselivets bidrag til omsetn. for butikk, restaurant, hotell <u>Potensiale</u> for verdiskapn. butikk, etc.	3	2	1	Kvantitativ, økonomisk metode	Stor etterprøvrbarhet Middels etterprøvrbarhet	Liten usikkerhet Stor usikkerhet	
	Sportsanlegg sommer / vinter: omsetning i sesong <u>Potensiale</u> for omsetning til sportsanlegg	3	3	1	Kvantitativ, økonomisk metode Biofysisk, økonomisk	Stor etterprøvrbarhet	Liten usikkerhet Middels – stor	Sammenlign m. andre anlegg i regionen
	Grunneiere som leier ut hytte, til camping etc. og andel bidrag til privat husholdninger. <u>Potensiale</u> for grunneiere til utleie	3	2	1	Kvantitativ, økonomisk metode	Stor etterprøvrbarhet	Liten usikkerhet	
		3	2	1	Overføring nytteverdi	Middels etterprøvrbarhet	Middels usikkerhet	
	Antall grunneiere som selger fiskekort og % andel bidrag til privatøkonomi <u>Potensiale</u> for salg av fiskekort, og til bidraget til privatøkonomi	3	1 (2)	1	Kvantitativ, økonomisk metode Biofysisk, Kvantitativ, økonomisk	Stor etterprøvrbarhet Middels etterprøvrbarhet	Liten usikkerhet Middels usikkerhet	
	Kommunale, regionale planer med fokus på reiseliv i vassdraget	3	2	1	Kvalitativ, kvantitativ	Stor etterprøvrbarhet	Liten usikkerhet	
	Andel bedrifter / institusjoner som benytter vassdragsrelatert logo	3	-	-	Kvantitativ metode	Stor etterprøvrbarhet	Liten usikkerhet	
Markedsføringsverdi for kommunen / fylkeskommunen / stat; i tilknytning til medias dekning av vassdragsrelaterte aktiviteter, og av sosiale -medieoppslag	3	2	1	Økonomisk	Middels etterprøvrbarhet	Middels usikkerhet		

Kommunens og grunneieres sosioøkonomiske bruk av vassdragsressurser	Arealbruk: Andel jordbruk, utmarksbeite, skogbruksareal innenfor reguleringens / tiltakets influensområde Potensiale for jordbruk, utmarksbeite, skogbruk produksjon i området basert på egnethet, og kommunale planer.	3	2	1	Kvantitativ, politisk vurdering av konsekvens Biofysisk, Kvantitativ økonomisk	Stor etterprøvnbarhet Middels etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet Stor usikkerhet	Potensiale lokale myndigheter, evt. relevant instituttsektor
	Kommunens og private grunneieres bruk av vassdraget som resipient, evt. ulempe ved tap	3	1	-	Biofysisk, Kvantitativ Økonomisk	Middels etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	Erstatnings-kostnad kan være relevant her
	Ferskvannsressurs til næringsvirksomhet økonomisk ulempe ved tap	3	2	1	Kvantitativ Økonomisk	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	
	Ant. brukere av vassdraget til drikkevann; økonomisk ulempe ved tap	3	1	1	Kvantitativ økonomisk	Stor etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	
	Antall brukere av vassdraget til jordvanning; økonomisk ulempe ved tap	3	1	1	Kvantitativ økonomisk	Stor etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	
	Gjerde: Antall som benytter vassdraget som «gjerde» og ulempe v frafall av ressurs	3	1	1	Økonomisk, kvalitativ	Stor etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	
	Transport: Antall som benytter vassdraget i forbindelse med transport; ulempe v frafall	3	1	1	Økonomisk, kvalitativ	Stor etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	
Bedrifters bidrag til sysselsetting	Andel sysselsatte i bedriften relativt til andre private selskaper i kommunen / regionen	3	1	-	Kvantitativ og evt. kvalitativ vurdering	Stor etterprøvnbarhet	Stor usikkerhet	
	Andel kompetansekrevene sysselsetting	3	1	-	Kvalitativ vurdering	Stor etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	
	Tilflytting: fra andre regioner i Norge, og fra utenfor Norge	3	-	-	Kvantitativ og evt. kvalitativ vurdering	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	Grunnlag tilflytting er vassdragsaktivitet
Bedriftenes bidrag til sosial velferd	Deltakelse fra innbyggere i vassdragskommuner på organiserte aktiviteter <u>Potensialet</u> for deltagelse	3	-	-	Kvantitativ Kvantitativ kvalitativ	Stor middels etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet Middels usikkerhet	Her fokuseres det på bedrifter der hovedaktivitet er basert i vassdraget og der organiserte aktiviteter skjer i selve vassdraget, eller i vassdragslandskapet
	Deltakelse av spesifiserte grupper, barn /unge/ voksne/ eldre/ grupper med spesielle behov på organiserte aktiviteter <u>Potensialet</u> for deltagelse av grupper	3	-	-	Kvantitativ Kvantitativ kvalitativ	Stor middels etterprøvnbarhet Middels etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet Stor usikkerhet	
	Andel bedrifter som bidrar til fysisk aktivitet blant vassdragskommunene	3	-	-	Kvantitativ	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	
	Bedrifter som har fokus på mental helse.	3	1	-	Kvantitativ	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	

Tabell II C. Nyttevurderinger i forbindelse med aktiviteter uten økonomisk dimensjon som, friluftsliv, fiske, elvesport, emosjonelle og åndelige opplevelser, etc.

C. Verdielementer: sosiokulturelle nyttehavere i vassdraget	Indikatorer: nyttevurdering nåtid, potensiale for nytte	Egnethet, relevans (1- lav, 2- middels; 3- høy)			Egenskaper			Kommentarer
		Lokalt nivå	Regionalt nivå	Nasjonalt nivå	Mulige metoder Økon., Kvan., Kval.	Etterprøvnbarhet (stor, middels, liten)	Usikkerhet (stor, middels, liten)	
∞ Bidrag til et aktivt lokalmiljø (Levende bygd)	Registrerte organiserte aktiviteter: andel klubber, lag, skoler som benytter vassdraget vassdragsstrekninger; hvilke som benytter, hva, (arrangementer, kurs, turer), når, frekvens	3	2	1	Kvantitativ Kvalitativ	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	Vurdering om behov fra klubb/ lag etc. som benytter vassdraget
	Registrerte uorganiserte aktiviteter: Fangststatistikk; Registrerte fiskedøgn. Utleie av elvekajaker annet utstyr Digital registrering / manuell postkasse Transport; parkeringsregistrering, Bompengerregistrering i hytteområde	3	2	1	Kvantitativ summering, andelsvurdering; Kvantitativ vurdering	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	Aktiviteter må være tydelig forankret i vassdragets landskapet: Eksempler: fiske, elvepadling, rafting, juving, båt, bading, gåturer, trening, sykling, ski, skøyter, fotografering, møteplasser, meditasjon og mer.
	Proxy for aktivitetsnivå: Betalingsvillighet lokalt, regional, nasjonalt Preferansevurdering v. fokusgruppediskusjon	3 3	1 2	1 2	Økonomisk Kvantitativ, Kvalitativ	Stor etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	
	Relevant medlemskapsstatistikk; Antall treff på - Laksebørsen/ laksefiske.no;	3	2	1	Kvantitativ, Kvalitativ	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	Sammenlign. m. statistikk fra andre steder
	Referanser til vassdraget i fiskebøker, turbøker, elvesportbøker, etc.,	2	3	3	Kvantitativ, Kvalitativ	Stor etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	Mange referanser – antyder høy aktivitet
	Registreringer: Friluftslivskart; løypekart; sykkelkart; orienteringskart; - sammenlign. Andre områder	3	2	2	Kvantitativ Kvalitativ	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	Kontakt klubb / lag ansvarlig for informasjon
	Publisert løypenett, skilt og tilretteleggelse rasteplasser referert i kommunale dokument	3	2	1	Kvantitativ, Kvalitativ	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	Mange referanser – antyder høy aktivitet
	Potensiale for aktiviteter: Registrert høy aktivitet i elvestrekningen v høy vannføring (nedbør).	3	2	1	Biofysisk, Kvantitativ, Kvalitativ	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	Høy vannføring muliggjør fiske / elvepadling etc.
	Potensiale: Elvestrekningsers egnethet for aktiviteter – fokusgruppediskusjon	2	1	1	Biofysisk, Kvantitativ Kvalitativ	Middels – liten etterprøvnbarhet	Stor usikkerhet	
	Potensiale: overføringsstudier fra andre tilsvarende steder	3	3	3	Kvantitativ Økonomisk	Stor (avhenger)	Stor usikkerhet	
Potensiale: Scenariovurdering i fokusgruppe for vassdragsaktiviteter	2	1	1	Biofysisk, Kvalitativ	Middels – liten t	Middels usikkerhet		

Bidrag til et aktivt lokalmiljø (Levende bygd) forts.	Proxy for vassdrags identitet: Medlemskap: i klubb, hytteforeninger. Facebook; Internasjonale medlemmer	3	2	2	Kvantitativ	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	
	Kommuneplaner / kommunevisjon som beskriver mål for aktiviteter i vassdraget	3	2	1	Kvantitativ	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	
	Presseoppslag lokalt, regional, nasjonalt,	3	3	3	Kvantitativ, Kvalitativ	Stor	Liten usikkerhet	
	Antall bilder / filmer på sosiale medier relativt til andre kjerneområder	3	2	1	Kvantitativ	Middels etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	
	<u>Potensiale</u> for vassdragsaktiviteter / identitet: Tolkning av historiske dokumenter	3	2	1	Kvantitativ, Kvalitativ	Middels etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	Historie er relevant for identitet i dag
Velvære og estetiske verdier; ringvirkninger for god helse	Andel innbyggere som opplever velvære knyttet til høsting av egen mat	3	2	1	Kvantitativ, Kvalitativ	Middels etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	Usikkerhetsnivå avhenger av størrelsen på utvalg
	Helseinstitusjoner har registrert bruk av vassdraget som viktig i helseøymed <u>Potensiale</u> for helseinstitusjoner..	3	2	1	Kvalitativ	Stor-Middels etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	
	Kostnad ved etablering av alternativ arena som ivaretar mental, fysisk helse	3	1	1	Økonomisk metode	Middels etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	
	Andel av befolkningen som opplever vassdragslandskapet som viktig for fysisk og mental helse	3	2	1	Kvantitativ	Middels etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	
	Betalingsvillighet blant innbyggere for å beholde vassdragslandskapets egenart	3	2	1	Økonomisk	Middels etterprøvnbarhet	Middels	
	Antall registrerte kulturminner i vassdraget referert til i oppslagsverk	3	3	3	Kvantitativ Kvalitativ	Stor etterprøvnbarhet	Liten	Det bør tas kontakt med kulturinstitusjoner lokalt og regionalt for å få full oversikt
Ivaretagelse av kultur og kulturminner	Forekomst av museer, o.l. i forbind. vassdragskultur	3	3	3	Kvantitativ Kvalitativ	Stor etterprøvnbarhet	Liten	
	Registrerte samiske kulturminner og kulturmiljø	3	3	3	Kvantitativ Kvalitativ	Stor etterprøvnbarhet	Liten	
	Forekomst samiske utmarksnæringer	3	3	3	Kvantitativ Kvalitativ		Liten	
	Betalingsvillighet for ivaretagelse av kultur og kulturminner	2	2	1	Økonomiskmetode	Middels etterprøvnbarhet	Middels / stor	
	Antall skolebesøk elvestrekninger <u>Potensiale</u> for bruk i undervisning og behov for elvestrekning i undervisning	3	1	-	Kvantitativ Kvalitativ	Stor etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	Vurdering fra skoler i vassdragskommunene
Grunnlag for kunnskap og læring	Høyskoler og universiteter bruker området i feltsammenheng	3	3	3	Kvantitativ Kvalitativ	Stor etterprøvnbarhet	Middels	Informasjon fra høyskoler og universiteter

Tabell II D. Indikatoroversikten tar som utgangspunkt at arter og økosystem har egenverdi som hovedsakelig representeres ved forvaltning og interesseorganisasjoner.

D. Verdielementer med kobling til naturmiljøet som nyttehaver	Indikatorer: nyttevurdering nåtid, potensiale for nytte	Egnethet, relevans (1- lav, 2- middels; 3- høy)			Egenskaper			Kommentarer
		Lokalt nivå	Regionalt nivå	Nasjonalt nivå	Mulige metoder Økon., Kvan., Kval.	Etterprøvnbarhet (Stor, middels, liten)	Usikkerhet (stor, middels, liten)	
Naturens egenverdi representeres gjennom ivaretagelse av internasjonale miljøkonvensjoner og direktiver	Konvensjonen om biologisk mangfold: Politisk nytte av å ivareta forpliktelsen Politisk kostnad ved å misligholde forpliktelser i henhold til konvensjonen Kunnskapsproduksjon i det regulerte vassdraget	1	1	3	Kvantitativ grad og Kvalitativ vurdering	Middels etterprøvnbarhet	Middels usikkerhet	
	Vanndirektivet / Vannforskriften: Politisk nytte av å ivareta forpliktelsen av å nå GØT Politisk kostnad ved å misligholde forpliktelser i henhold til konvensjonen	2	3	3	Kvantitativ grad og Kvalitativ vurdering	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	
	Ramsar konvensjonen: Politisk nytte av å ivareta forpliktelsen Politisk kostnad ved å misligholde forpliktelser i henhold til konvensjonen	1	1	3	Kvantitativ grad og Kvalitativ vurdering	Stor etterprøvnbarhet	Liten usikkerhet	
Naturens egenverdi representeres gjennom håndhevelse av miljølover og forskrifter nasjonalt og lokalt	Naturmangfoldloven § 23, Truede arter: Antall registrerte rødlistearter (vannplanter, karplanter, mose, lav, sopp, pattedyr, fugl, fisk, insekter, vanninsekter) med tilknytning til vassdragshabitatet som får skade eller bedrede vilkår relativt til forekomst region / nasjonalt grunnet vassdragsreguleringen.	3	3	3	Kvantitativ registrering; Kvalitativ vurdering.	Stor etterprøvnbarhet	Liten -middels (Middels dersom koblet til registreringsjobben – krever sertifisert konsulent)	Registrering av konsulent, vurdering av konsekvens fra regional og nasjonal forvaltning
	Naturmangfoldloven § 10: påvirkningen av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastningen det utsettes for, og § 12 - driftsmetoder, teknikk og lokalisering skal vurderes for å unngå og begrense skade – en helhetsvurdering av reguleringens effekt på delnedbørsfeltets økosystem, og sett mot effekt for nedbørsfeltets økosystem.	2	2	3	Biofysisk modellering, kvantitativ-, og kvalitativ vurdering	Middels etterprøvnbarhet	Liten (middels) usikkerhet	
	Innvirkning på DN's handlingsplaner for truede arter: konsekvenser av endret vannføringsregime; konsekvenser av habitatendringer	2	2	3	Biofysisk modellering, kvantitativ-, og kvalitativ vurdering	Middels etterprøvnbarhet	Liten (middels) usikkerhet	Vurdering av konsekvens fra regional og nasjonal forvaltning

Naturens egenverdi representeres gjennom håndhevelse av miljølover og forskrifter nasjonalt og lokalt (forts.)	Risiko for uønsket spredning av arter: overføring av vann fra sted med uønsket art	3	3	3	Kvalitativ Kvantitativ	Stor etterprøvbarehet	Middels usikkerhet	
	Nasjonale laksevassdrag: Prosentandel tap av nasjonalt laksevassdrag i regionen; Påvirkning på nasjonalt laksevassdrag	3	3	3	Kvalitativ Kvantitativ	Stor etterprøvbarehet	Middels usikkerhet	
	Vassdrag med stor aurebestand Skadeomfang på aurebestand grunnet vassdragsregulering (Hesthagen mfl. 2012)	3	3	3	Kvalitativ Kvantitativ	Stor etterprøvbarehet	Middels usikkerhet	
	Prioriterte vassdragslokalteter (DN 15); Prosentandel påvirkning på prioritert lokalitet	3	3	3	Kvalitativ Kvantitativ	Stor etterprøvbarehet	Liten usikkerhet	
	Verdifulle naturtyper (DN 13, 15) Prosentandel påvirkning på verdifulle naturtyper i kommunen, i regionen.	3	3	3	Kvalitativ Kvantitativ	Stor etterprøvbarehet	Liten usikkerhet	
	Prosentandel INON innenfor influensområdet	3	3	3	Kvalitativ Kvantitativ	Stor etterprøvbarehet	Liten usikkerhet	
Naturens egenverdi representeres ved allmenne miljøinteresser og engasjement; inkluderer eksistens-, altruistisk-, og bevaringsverdier, og fremtidige ukjente verdier	% andel medlemmer i lokale naturmiljøorganisasjoner sammenlignet med andre organisasjoner / sammenlignet med andre lokalmiljøer	3	2	1	Kvantitativ	Stor etterprøvbarehet	Liten usikkerhet	Informasjonen kan anses som en parallell til betalingsvillighet
	Antall publikasjoner i om arter, vassdragsmiljø i området	2	3	2	Kvantitativ Kvalitativ	Stor etterprøvbarehet	Liten usikkerhet	Sammenlignet med andre tematiske publ.
	Litteratur inspirert fra området; Kunstverk inspirert fra området.	2	1	1	Kvalitativ vurdering	Middels	Middels	Bør være sammenlignende vurd.
	Kommunale Arealplaner ivaretagelse av viktige naturtyper: prosentandel	3	2	2	Kvantitativ Kvalitativ	Stor etterprøvbarehet	Liten usikkerhet	I forhold til andre kommuner
	Allmenn betalingsvillighet for laks og andre nøkkelarter	2	2	2	Kvalitativ Økonomisk	Middels etterprøvbarehet	Middels (stor) usikkerhet	Valgmodell-teknikker for å undersøke preferanser kan benyttes som et alternativ til betalingsvillighet.
	Allmenn betalingsvillighet for redusert forstyrrelser i vassdragslandskapet	2	2	1	Kvalitativ Økonomisk			
	Betalingsvillighet for minstevannføring	2	2	2	Kvalitativ Økonomisk			
	Betalingsvillighet for redusert regulering av magasiner	2	2	2	Kvalitativ Økonomisk	Middels etterprøvbarehet	Middels (stor) usikkerhet	
Betalingsvillighet for å unngå svartlistearter / fremmede arter/ arter som forrykker balansen i vassdragsøkosystemet	2	2	2	Kvalitativ Økonomisk	Middels etterprøvbarehet	Middels (stor) usikkerhet		

Oppsummering

Nyttevurdering av goder i regulerte vassdrag er relevant i forbindelse med revisjon av konsesjonsvilkår, ved OU-prosjekter og i forbindelse med tiltaksvurdering i vannforvaltningsplaner. SusWater har funnet kvantitative og kvalitative indikatorer som kan beskrive nytte av: vassdragsreguleringen, bedrifter knyttet til vassdraget, sosiokulturelle forhold og naturmiljøets egenverdi. Indikatorene er satt inn i et rammeverk som synliggjør (goder) nytte på lokalt, regionalt, og nasjonalt nivå, og som identifiserer etterprøvnbarhet og usikkerhet. Indikatorrammeverket kan brukes som et redskap for dialog mellom og med aktører i vassdraget for helhetlig nyttevurdering og bærekraftig forvaltning.

Referanseliste

- DN-handbok 13 -2. utgave 2006, oppdatert 2007.
DN-handbok 15-2001.
Hesthagen m.fl. 2012. Metodikk for fastsettelse av skader på allopatriske aurebestander grunnet vassdragsregulering og introduksjon av fremmede fiskearter. NINA Rapport 852
Nesheim, I., Sundnes, F., Barkved, L. 2018. Hvordan kan regulerte vassdrag tilrettelegges for flerbruk? En studie av vassdragsfunksjoner og brukerpreferanser. Vann, 2- 2018.
Nesheim, I. Barkved L., Seifert-Dähnn, I., Sundnes, F. 2017. En oversikt over metoder for nyttevurdering av interesser og aktiviteter i regulerte vassdrag. NIVA-rapport 7220-2017
NOU, 2013. Norges goder - om verdier av økosystemtjenester. Norges offentlige utredninger. Miljøverndepartementet
NVE, 2010. Konsesjonshandsaming av vasskraftsaker Rettleiar for utarbeiding av meldingar, konsekvensutgreiningar og søknader.
NVE, 2013. Vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022. Nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering. NVE Rapport M-49.
OED 2012, Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer.
Plan- og bygningsloven; kap. 14, § 14-6 (2017).
Ruud, A. og Aas, Ø. 2017. Vannforvaltningsplaner i Norge – opp som en løve, ned som en skinnfell? NINA Rapport 1351: 57
Statens vegvesen, 2018. Konsekvensanalyser, Håndbok V712,

Fakta om SusWater-prosjektet

SusWater setter fokus på vannforvaltning i regulerte elver, og vil se på ulike veier mot en mer omforent vannforvaltning som blir akseptert både lokalt og nasjonalt, samtidig som internasjonale forpliktelser blir ivaretatt.

Forskerne vil gjennom prosjektet forsøke å besvare noen konkrete spørsmål:

- Hva er de regulatoriske utfordringene knyttet til styrket vannforvaltning i vassdrag med kraftproduksjon?
- Hvor mye vann er nok for å oppfylle spesifikke miljømål?
- Hvordan kan ulike sosioøkonomiske fordeler og kostnader bedre måles og operasjonaliseres?
- Kan vi formulere et rammeverk for mer helhetlige beslutningsprosesser gjennom multikriterieanalyser?
- Hvordan kan vi skape en bedre og mer dynamisk vannforvaltning i regulerte elver med kraftproduksjon?
- Hvordan kan vi karakterisere hydrologiske og morfologiske endringer i elver med vannkraftproduksjon?

Prosjektperiode 2015 – 2018

SusWater har et budsjett på 17 mill. med finansiering fra EnergiX-programmet i Norges Forskningsråd og fra industri og forvaltning.

Les mer her:

Nesheim, I., Barkved, L., Seifert-Dähnn, I og Sundnes, F. 2017. En oversikt over metoder for nyttevurdring av interesser og aktiviteter i regulete vassdrag. [NIVA-rapport 7220-2017](#).

CEIREN

SINTEF Energi

Postadresse: Postboks 4761 Torgarden, 7465 Trondheim

Besøksadresse: Sem Sælands vei 11, 7034 Trondheim

Telefon: 73 59 72 00

www.cedren.no

Kontakt CEDREN/SusWater

Ingrid Nesheim, ingrid.nesheim@niva.no

Atle Harby, atle.harby@sintef.no

Nettside: <http://www.cedren.no/Prosjekter/SusWater>

